

## GÜNCEL EKONOMİ-POLİTİĞE BAUMAN'IN PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK

### LOOKING AT THE CURRENT ECONOMY-POLITICS FROM THE PERSPECTIVE OF BAUMAN

### ВЗГЛЯД НА СОВРЕМЕННУЮ ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ПОЛИТИКУ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ

Mustafa SOLMAZ\*  
Ersoy Özmen ALKAN\*\*

#### ÖZ

İçinde yaşadığımız güvensizlik koşullarının kaynaklarının neler olduğunu ortaya koymak ve bunlara karşı uygulanabilir bir çözümü Bauman'ın sosyal teorisinden hareketle temellendirmek araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Nitel bir araştırma yapılmıştır ve doküman incelemesi yöntemine özellikle de eleştirel söylem analizine müracaat edilmiştir. Güvensizliğin üç türünün olduğu ve bunların da belirsizlik, güvensizlik ve emniyetsizlik şeklinde sınıflandırılabileceği anlaşılmıştır. Bahsedilen güvensizlik türlerinin kaynağının bilgi ve iktidarın uluslararası alandaki hareketi olduğu, bu iki iktidar türüne karşılık politik iktidarın ulusal sınırlar içerisinde kaldığı ve bundan dolayı onlara karşılıklı etkili önlemler alamadığı tespit edilmiştir. Bilginin ve özellikle sermayenin uluslararası alandaki hareketine karşı etkili önlemler alamayan politik iktidarın, kendisine tabi olanlar üzerindeki meşruiyetini daha fazla zedelememek için bir şeyler yapıyor görünmeye çalıştığı bundan dolayı da bütün güvensizlik türlerini tek bir bileşene, emniyetsizlik'e kaydettiği anlaşılmıştır. Belirsizlik ve güvensizlik'in doğurduğu risklere karşı bütün tehditleri emniyetsizlik'e yıkan politik iktidarın belirleyici niteliğinin, bekçi devleti haline dönüşmek olduğu tespit edilmiştir. Oysa politik iktidarların daha etkili önlemler almaları bunun için de bir araya gelerek uluslararası yasama, yürütme ve yargı organlarını içeren bir küresel cumhuriyet rejimini tesis etmeleri gerektiği anlaşılmıştır. Bir başka yönetim tarzının değil de cumhuriyet'in tercih edilmesinin sebebinin de karşılaşılan sorunların müzakareye dayalı olarak çözülmesine imkân sunmasından kaynaklandığı belirlenmiştir. Müzakere kültürünün gelişmesi için de sosyal medya imkânlarının yeni kamusal alanlar olarak görülmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. **Anahtar Kelimeler:** *Bauman, belirsizlik, güvensizlik, emniyetsizlik, neoliberalizm, küresel cumhuriyet.*

\* ORCID: [0000-0002-3323-7448](https://orcid.org/0000-0002-3323-7448) Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, [mustafa.solmaz@inonu.edu.tr](mailto:mustafa.solmaz@inonu.edu.tr).

\*\* ORCID: [0000-0001-6015-3891](https://orcid.org/0000-0001-6015-3891) Arş. Gör. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, [ersoy\\_ozmen@ktu.edu.tr](mailto:ersoy_ozmen@ktu.edu.tr).

### ABSTRACT

The purpose of the research is to reveal the sources of the insecurity conditions we live in and to base a viable solution forward against them from Bauman's social theory. A qualitative research was carried out and it was applied to the method of document analysis, especially critical discourse analysis. It is understood that there are three types of insecurity and they can be classified as uncertainty, insecurity and unsafety. It has been determined that the source of the mentioned types of insecurity is the movement of knowledge and power in the international arena, that political power remains within the national boundaries therefore cannot take effective measures against them. It was understood that political power, which could not take effective measures against the international movement of knowledge and especially capital, is trying to seem to be doing things not to damage its legitimacy on them, therefore it saves all types of insecurity to a single component, unsafety. It has been determined that the determining feature of the political power, which against risks caused by uncertainty and insecurity charges all threats to unsafety, is to become a guard state. However, it has been understood that political governments need to take more effective measures to come together and establish a global republic regime that includes international legislative, executive and judicial bodies. It was determined that the reason why the republic was preferred, rather than any other form of administration, was that it provided the possibility of resolving problems to be on negotiation. It was concluded that social media should be seen as new public spaces for the development of the negotiation culture.

**Keywords:** *Bauman, uncertainty, insecurity, unsafety, neoliberalism, global republic.*

### АННОТАЦИЯ

Целью исследования является выявление источников небезопасных условий, в которых мы живем и нахождение жизнеспособного решения против них на основе социальной теории Баумана. Было проведено качественное исследование и применены методы анализа документов, в частности анализ критического дискурса. Было выявлено, что существует три типа недоверия: неопределенность, опасность и ненадежность. Было установлено, что источником упомянутых типов недоверия является разная информация и действие власти на международной арене, при том, когда политическая власть остается в пределах национальных границ и не может принимать эффективные меры против них. Политическая власть, которая не может принять эффективные меры против распространения разного вида международной информационной войны и нажима капитала извне, старается, что-то сделать, для того, чтобы не нанести ещё больший ущерб его законности в отношении тех, кто ему доверяет. В связи с этим, власть старается снести все вышеуказанные три компонента в одно понятие, как опасность. Было установлено, что определяющим признаком политической власти, которая уничтожает все угрозы в отношении рисков, вызванных неопределенностью и небезопасностью, является государство, обеспечивающее только общественную безопасность. Однако стало ясно, что политическим правительствам необходимо принимать более эффективные меры для объединения усилий и установления глобального режима у себя в стране, которая присоединена к международным законодательствам, исполнительным и судебным органам. Сама форма республиканского правления заключается в том, что она приводит к решению возникающих проблем на основе переговоров. Делается вывод о том, что возможности социальных сетей следует рассматривать как новые публичные пространства для развития культуры переговоров.

**Ключевые слова:** Бауман, неопределенность, недоверие, опасность, неолиберализм, глобальная республика.

## Giriş

2018'in Kasımında Macron hükümetinin fosil yakıtlara ek vergi getirmesi üzerine Fransa'da başlayan toplumsal olaylar, durumun aslında daha genel olduğunu, orta sınıfların her geçen gün gelirlerinin düşmeye ve yaşam koşullarının kötüleşmeye başladığını, insanların da bu olumsuzluklara karşı hareket ettiklerini göstermiştir (<https://www.aksam.com.tr/guncel/fransa-son-dakika-canli-izle-neler-oluyor-fransa-sari-yelekliler-kimdir-son-dakika-haberleri/haber-801378>). 2019 yılı içerisinde ise Lübnan'da Whatsapp'a getirilen vergiler (<https://www.haberler.com/lubnan-da-whatsapp-a-vergi-gosterileri-sonrasi-12543541-haberi/>), Irak'ta "işsizlik, yolsuzluk ve gerekli kamu hizmetlerinin götürülememesi" (<https://www.trthaber.com/haber/dunya/abd-igalinden-sonra-irakta-sular-durulmuyor-433867.html>), İran'da petrol ürünlerine getirilen ek vergiler, insanların sokaklara dökülmesine yol açmıştır (<https://www.cnnturk.com/dunya/iranda-benzine-yapilan-zam-sonrasi-sokaklar-karisti>). Aslında İran'da daha önceden de gıda ürünlerinin fiyatlarının artması nedeniyle yine insanlar harekete geçmiştir.<sup>1</sup>

Hongkong'taki eylemler daha çok suç işlemelerinden şüphelenilenlerin Çin'e iade edilmeleriyle ilgili yasa tasarısına karşı ortaya çıkmıştır. Çin'in yasal sisteminin yeterince şeffaf olmadığını düşünen eylemciler özgürlüklerinin kısıtlanacağını, demokratik kazanımlarının ortadan kalkacağını düşündükleri için hala eylemlerine devam etmektedirler ([https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/hongkongda-halk-cine-iade-yasasini-protesto-icin-tekrar-sokaklarda,kgM\\_TKpLZEaKYmfpQLyPQ](https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/hongkongda-halk-cine-iade-yasasini-protesto-icin-tekrar-sokaklarda,kgM_TKpLZEaKYmfpQLyPQ)). Bolivya'daki olaylar ise 20 Ekim'de yapılan seçimlere hile katıldığını düşünen muhaliflerin protestolarıyla başlamış ve ordunun baskısıyla istifaya çağırdığı devlet başkanı Evo Morales, iltica talebini kabul eden Meksika'ya sığınmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bolivyanin-istifaya-zorlanan-lideri-meksikaya-sigindi-geri-donecegim-dedi-41372827>).

Gerek Hongkong gerekse de Bolivya'daki eylemler doğrudan ekonomik sorunlarla ilişkili görünmemektedir. Olaylar birincisinde Hongkong halkının Çin'e karşı bağımsızlığını koruma arzusundan, ikincisinde ise demokratik süreçlerin işleyişine engel olunmasından doğmuştur. Fakat Fransa'daki sarı yelekliler ile yine yakın zamanlarda orada gerçekleşen çiftçilerin eylemleriyle başlayan gösteriler ve Lübnan, Irak, İran'daki olaylar öncelikli olarak ekonomiktir. Bu olayların altında yatan temel sebepler ise işsizlik, yoksulluk, vergilerin artışı, yolsuzluk, kamu hizmetlerinin yerine getirilememesi vb.'dir.

---

<sup>1</sup> İran'ın Ortadoğu'daki birçok operasyonel işlemlerinin sorumlusu olan Süleyman Kasimi'nin Amerikalılar tarafından öldürülmesinden sonra sistem karşıt hareketler zayıflamış gibi görünse de durum aslında öyle değildir. Kasimi'nin öldürülmesi İran halkının kenetlenmesine yol açmış olsa da İran yönetimine karşı toplumsal hareketler sonlanmamıştır ve hala devam etmektedir (<https://tele1.com.tr/tabranda-halk-sokaklarda-ruhani-ve-hameneve-tepkiler-var-istifa-istiyorlar-118700/>).

## Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

Bahsedilen ülkelerde genel olarak ekonomik sebeplerle başlayan eylemleri “yoksulluk” kavramı altında açıklamak mümkündür. Dünyada yoksulluğa karşı yeterli çözümler üretilmemektedir. Trump hükümetinden önce dünyada bütün olumsuzlukların nedeni olarak neoliberalizm ve onun sınırları aşan sömürü düzeni görülmekteydi. Fakat Trump’la birlikte Amerikan dış politikası daha çok korumacı reflekslerle hareket etmeye başlamış ve küreselleşme savunuculuğunu bırakmış, Amerika’nın çıkarlarını ön plana geçirmiştir. Bu durum dış ticarete Çin karşısında daha açık veren ABD’nin ticaret savaşlarını başlatmasına yol açmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/abd-cin-ticaret-savasi-18inci-ayinda-41348639>). Ticaret savaşları yalnızca Çin’le sınırlı olmamış, Avrupa’nın ve ülkemizin başta çelik olmak üzere çeşitli ürünlerine yönelik ek vergilerin getirilmesine yol açmıştır.

Bugün çok daha kompleks bir durumla karşı karşıyayız. İşler neoliberal piyasaların sakin ve derinden işleyen sömürü düzeninden daha kötüye gidiyor izlenimi vermektedir. Bugün neoliberalizm artık küresel ticaret savaşlarının yaşandığı bir dünyada büyük güçlerle iyi geçinilmesi durumunda erişilen bir şey haline dönüşmektedir.

Neoliberal piyasalar vasıtasıyla insan emeğinin küresel güçlerce nasıl sömürüldüğü 1980 sonrasında yeterince görülmüştür (ki araştırma tam da bunu göstermeyi amaçlamaktadır) ama yine de o zamanlar iyi giden bir şeyler vardı. Yatırımcılar kendileri için uygun gördükleri yerlerde üretim merkezleri açıyorlardı ve oralarda asgari ücretle, yeterli olmayan ücretlerle de olsa insanlar iş bulabiliyorlardı. Oysa bugün gelinen noktada insanlar artık bu işleri bile bulamamaktadırlar. Çünkü bir yandan küresel ticaret savaşları diğer yandan nüfusun ve daha önemlisi otomasyonun artması çoğu insanın işsiz kalmasına yol açmaktadır. İşsizliğe eklenen vergiler ve diğer ek maliyetler ise kitlelerin daha da yoksullaşmasına neden olmaktadır. Bu araştırmanın ana hedefi de yoksulluk sorununu Bauman’ın teorisinden hareketle anlamaya ve açıklamaya çalışmayı, herhangi bir çözüm önerisi varsa onu paylaşmayı amaçlamaktadır. Fakat şunun altını çizmek gerekir ki Bauman, neoliberal bir dünyayı gözümüzün önünde resmetmektedir. Kendisinin yazdığı dönemler dikkate alındığında bunun normal olduğunu zaten o dönemlerde egemen politikaların neoliberal oldukları, kendisinin de bu politikaların eksikliklerini göstermeye çalıştığı anlaşılır. Küresel ticaret savaşları bağlamında konunun değerlendirilmesi için ise ayrı, bağımsız bir çalışma gerekmektedir. Bu çalışmada Baumancı perspektiften hareketle neoliberal politikaların yol açtığı bir sorun olan yoksulluk analiz edilecektir.

### Modern Dönem

Marx insanı diğer varlıklardan ayıran şeyin emek (Marx, 2004: 340, Marx, 2008: 47) yani çalışmak, doğayı dönüştürmek ve onda kendimizi cisimleştirmek olduğunu söylemiştir. Aslında bunu ilk diyen, uygarlığın Köle’nin emeği olduğunu belirten Hegel olmuştur. Marx proleterin emeğinin yani çalışma nedeniyle sergilemiş olduğu zahmetin sömürülmesi üzerine vurgu yapmıştır. Dahası çalışma yaşamının kendisini sömürü ilişkileri içerisinde değerlendirmiştir. Marx’a göre ya da Marx’ın

döneminde şahlanmış bir kapitalizm ve onun sunmuş olduğu düşük ücretli sonsuz iş olanakları vardır.

Weber ise Protestanlar vasıtasıyla modern dönemde çalışmanın önem kazandığını, onun dinsel bir öneme sahip olduğunu göstermiştir. İngilizlerin “calling” ya da “vocation” ile karşıladıkları (Weber, 2010: 63) ve Almanca “der Beruf” olan kavram (Weber, 2012: 628), çalışmayı tanrısal bir çağrı ve ona iştirak etmeyi ise dinsel bir ibadet olarak imler. Protestanlarda çalışmak ve zengin olmak, “decretum horrible” (korkunç karar) nedeniyle insanın düşmüş olduğu günahkârlıktan kurtulmak, Tanrı tarafından seçilmiş olmak anlamına gelmektedir (Weber, 2010: 83).

Tarihte “Büyük Kapatılma” deneyiminin gerçekleştiğini öne süren Foucault XVII. yüzyıldan itibaren insanların yalnızca hapishanelerde değil aynı zamanda hastanelerde, atölyelerde vb. kurumlarda kapatıldıklarını söylemiştir. Tüm bunlarla birlikte daha birçok başka modern kurum, insanların emeklerinin kullanılabilmesini ve bunun için de onların eğitilmesini, ıslah edilmesini amaçlamıştır. Foucault, Deliliğin kapatılmaya tutulmasının sebebinin, onun, başkalarıyla birlikte Âdem’den beri sahip olmadıkları hakkı talep etmelerinden kaynaklandığını belirtmiştir (Foucault, 2013a: 123-124). Âdem peygamberin cennetten yeryüzüne indirilmesiyle birlikte insanın geçimi de yine onun kendi sırtına yüklenmiştir. Âdemoğlu, yaşamını sürdürebilmek için alın teri dökmek yani çalışmak zorundadır. İşte deliller, tam da bu kuralı ihlal etmektedirler.

Hapishanelerin (tarihin daha önceki dönemlerinde de bulunmalarına rağmen), başta gelen bir cezalandırma aygıtı olması modern dönemde gerçekleşmiştir. Tam bir denetim sağlayabilmek, bunu en az maliyetle gerçekleştirebilmek ve en önemlisi artan sermayeye insan emeğini uygun hale getirmek için hapishanelere ihtiyaç duyulmuştur (Foucault, 2013b: 322-323). İşte emeği denetim altına alacak hatta onu üretken kılacak olan şey, içlerinde hapishanelerin de olduğu diğer kapatılma kurumlarında uygulanan sıkı disiplinlerdir. Amaç bireylerin ıslah edilmesi ve emeklerinin toplum yararına kullanılabilir hale gelmesini sağlamaktır.

İslahın görünür amacı dört tanedir: a) Doğrudan kendi hataları olmaksızın içine itildikleri ahlaki yozlaşma yolundan mahkûmları çevirmek; b) “normal toplum”un kollarına eninde sonunda geri dönmelerine imkân verecek alışkanlıklar geliştirmelerini sağlamak; c) “ahlaki çürümeyi durdurmak” ve bireyleri toplumsal normlara saygısızlık ya da umursamazlık batağından çekip çıkarmak için tembellik ve becerisizlikle mücadele edip bunların üstesinden gelmek; d) mahkûmları “normal bir hayat” yaşamaktan aciz kılan bütün bu kötülükleri yenmektir (Bauman, 2012a: 112). Bentham düşkûnlevi, darülacezeler ve fabrikalar, cezaevleri, tımarhaneler, hastaneler ve okullar arasında hiçbir ayırım yapmamıştır. Görünürdeki farklılıklarına rağmen onların hepsinin aynı pratik sorunla karşı karşıya kaldıklarını ve aynı kaygıyı paylaştıklarını düşünmüştür. Bu yapılar ona göre zapt olunamaz insan kitlelerine tek, değişmez, düzenli ve kestirilebilir bir davranış kalıbını dayatan yerlerdir (Bauman, 1999: 26). Bu davranış kalıbı insanların emeklerinin disiplin altına alınmasıyla ve çalışmanın önemli hale getirilmesiyle ilgilidir. Dahası çalışmak normal ve olağan bir

## Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

şey, bu kuralın ihlali ise anormal başka deyişle işsizlik olarak görülmüştür. Çalışmanın ihlal edilmemesi gereken bir norm olması gerektiğine inanılmıştır. Çünkü bu norm vasıtasıyla bütün sorunların çözüleceği, toplumun sorunsuz bir şekilde yoluna devam edeceği düşünülmüştür.

Modern toplum çalışmayı hem ekonomik bir etkinlik hem de ahlaki bir görev olarak görmüştür, bunu da o dönemlerdeki Edinburgh Review'de çıkan bir yazıdan anlıyoruz: “Yeni iyilik girişimleri [hayırseverlik] ruhu içinde tasarlanmıyor. Bu mülk sahiplerinin yoksulluğu değil de -bu da pek arzulanır gözüküyor- ahlaksızlığın, yoksulluğun ve fiziki düşkünlüğün daha aşağılık biçimlerini ortadan kaldırmak için... talihsizlerin babacan koruyucuları olarak yerlerini tekrar aldıkları... yeni bir ahlaki düzenin başlangıcı olarak yüceltiliyor” (Akt. Bauman, 1999: 20). Herkese iş verilmesiyle ve herkesin işçi yapılmasıyla toplumun maruz kaldığı ya da kalacağı bütün kötülüklerin ortadan kalkacağı düşünülmüştür.

Modern devirler çalışma etiğinin egemen olduğu dönemlerdir. Dolayısıyla sıkı ve sürekli çalışmanın hem Tanrı yolundaki erdemli hayatın reçetesi hem de toplumsal düzenin temel kuralı olarak görüldüğü zamanlardır (Bauman, 2012a: 112). Çalışma etiği iki temel önermeye dayanmıştır. Bunlardan ilki kişinin hayatını sürdürmek, canlılığını devam ettirebilmek için başkalarının değer verdiği ve bedelini ödemeye değer gördüğü bir şeyi yapması gerekliliğiyle ilgilidir. Karşılıksız hiçbir şey yoktur, her zaman almak için önce onun karşılığını vermeniz gerekir. İkincisi ise kişinin sahip olduğuyla yetinmesinin ve daha fazla yerine daha azına razı olmasının yanlış, aptalca ve ahlaki açıdan zararlı olarak görülmesiyle ilişkilidir.

Çalışmak da yeterli değildir, modern toplumun üyelerinin daha fazla çalışmaları gerekir tıpkı Protestanlarda olduğu gibi zamanın en küçük birimi bile boşa harcanmamalıdır. Bireylerin daha fazla çalışmaları için yönlendirici, güdüleyici şey ne olmalıdır? Belli bir dönem Protestanlığın dini ya da ahlaki nedenleri onların daha çok çalışmalarına yol açsa da artık bu sebepler yeterli değildir. “Çalışma çabasının, ahlaki açıdan üstün bir hayata giden yol olduğunu iddia etmek yerine artık bunun *daha fazla para kazanmak* için bir vasıta olduğu... dillendirilmektedir. ‘Daha iyi’yi boş verin artık geçerli olan tek şey ‘daha fazla’ sıdır!” (Bauman, 1999: 36-37). Dini ya da ahlaki gerekçelerin yerine geçecek olan şey, daha fazla kazanç elde etmektir. Bir işçiye diğerinden fazla verilmesiyle onun isteyerek, özgürce daha çok çalışacağı düşünülmüştür. Bunun deneylerini yapmak ise bilimsel yönetimin temellerini atmaya çalışan Taylor’a düşmüştür.

Taylor kaynakların üretken bir şekilde kullanılması durumunda artan bu verimlilikten bütün toplumsal kesimlerin faydalanabileceğini, alt sınıfların koşullarının iyileşeceğini, bunun da ekonomik sorunları hafifleteceğini düşünmüştür (Taylor, 2014: 16). Kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasının yollarını belirlemek için de çeşitli deneyler yapmıştır. Öncelikle hangi iş söz konusuysa onun için uygun vasa sahip olan ve daha fazlasını kazanmayı seven kimseleri kullanmıştır. Böylesi birisine iyi çalışması durumunda daha yüksek ücret vereceğini söylemiştir. O da bunu kabul etmiş ve işi baştan sona tamamlamıştır. İşçi bunu yaparken gerekli olan bilgiler de kaydedilmiştir. Daha sonra bu verilere bağlı olarak

iş akışının her birimindeki gereksiz zorluklar, üretimi geciktiren ya da ona engel olan şeyler birer birer ortadan kaldırılmıştır. Planlı çalışma vasıtasıyla daha verimli sonuç elde etmenin mümkün olduğu kanıtlanmıştır (Taylor, 2014: 27).

Taylor her ne kadar bir üretim sürecinin adımlarını planlasa ve bilimsel yönetime tabi tutsa da onların arasındaki geçişleri sağlayacak bir sistemi henüz üretememiştir. Bunu üretim birimleri arasındaki bağlantıyı sağlayacak olan band sistemini kullanan Ford yapacaktır (Pollard, 1996: 24). İşte biraz da bundan esinlenmiş olan Bauman bugün tüketim toplumunda yaşayanlar bizlerin bir ayartmadan diğerine koşarken atalarımızın bir üretim bandından diğerine koştuklarını, onların yoğun olarak çalıştıklarını belirtmiştir (Bauman, 2012a: 87-88).

### **Kendini Doğallaştıran Bir Söylem Sunan Neoliberalizm**

Ford'un kendi çalışanlarının ücretlerini arttırması, onlara ücretli izin vermesi gibi şeyler refah devleti anlayışıyla birlikte daha resmi hale gelmekle kalmamış başka kazanımları da doğurmuştur. Refah devleti uygulamalarının nedeni yalnızca tıkanmış olan kapitalizmin varlığını sürdürmek değildir. Ekonomik dalgalanmalar karşısında korumasız ve devletin elini uzatmaması durumunda varlığını sürdüremeyecek olan emekçilerin içinde bulunduğu koşullar da buna etki etmiştir. Bu açıdan refah devleti uygulamaları, zor durumda kalan kapitalistler ile güçlüklerle tek başına çıkamayacak olması nedeniyle devletin müdahalesine muhtaç olan emekçiler arasındaki bir uzlaşma zemininden doğmuştur. Daha önemlisi onurlu bir yaşam hakkını performanstan ziyade bir siyasal yurttaşlık sorunu haline getirmekten gücünü almıştır. Bu anlamda Bauman kamu refahı anlayışının, ortak servete olan katkılarına bakılmaksızın onurlu bir yaşamın devletin tüm üyelerine sağlanması gerektiği fikrinden doğduğunu (Bauman, 1999: 68-69) belirtmiştir. Onurlu yaşam çalışanların gelir seviyelerinin yükseltilmesiyle, istihdamın arttırılmasıyla, ömür boyu ve tam günlük işlerin sağlanmasıyla, genel sağlık ve eğitim hizmetlerinin sunulmasıyla tesis edilmeye çalışılmıştır. Ortaya konulan uygulamalar hem ekonomik hem de bireysel yaşamın risklerini minimize etmeyi ve güvenli bir ortam oluşturmayı amaçlamıştır.

Refah programlarını uygulamaya koyan devletler daha sonradan bunların bedelini yüksek enflasyonlarla ödemeye başlamışlardır. Fazla kamu harcamalarını karşılayabilmek için devletlerin vergileri arttırması, küresel rekabette her geçen gün güçsüzleştiklerini iddia eden sermaye sahiplerinin doğrudan hedefi olmuştur. 1980 sonrası yaygınlık kazanan neoliberal anlayışlarla birlikte devlet ve onun kamusal harcamaları hedef tahtasına oturtulmuştur. Bir dönemler Alman Federal Bankası Başkanı Hans Tietmeyer'in da belirttiği gibi günümüzün asıl meselesi, yatırımcıların güven duymasını sağlayacak koşulların meydana getirilip getirilmemesiyle ilişkilidir. Sermaye sahiplerinin güven duyup yatırım yapmaları için kamu harcamalarının daha sıkı kontrol altına alınması, vergi oranlarının indirilmesi, sosyal güvenlik sisteminde reformların yapılması ve emek piyasasının katı kurallarının esnetilmesi gereklidir (Bauman, 2012a: 107; Bourdieu, 2006: 50).

Neoliberal söylemlerin kanıksanmasının nedeni tüm bu süreçleri bir zorunluluk olarak sunmasından kaynaklanır: Bundan başka bir seçenek yoktur, bu

## **Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak**

düzenlemelerin yapılması gereklidir yoksa daha kötü sonuçlar doğacaktır. Neoliberal söylemler toplumsal gerçekliği ve onun gidişatını değiştirilemez, geri döndürülemez bir şey olarak göstermek için uğraşırlar ve böylelikle yapmayı istedikleri düzenlemelere yönelik kuşku ortadan kaldırırlar (Bauman, 2012b: 136-137). Neoliberal bir söylemdeki güçlü yön, mevcut şartları doğallaştırarak bize sunmasından kaynaklanır: Yapılan düzenlemeler zaten gerçekleştirilmesi gereken şeylerdir. İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde yapılan çalışmalar neoliberal dünya görüşünü çok doğalmış gibi benimsetmek üzere aydınların, gazetecilerin, iş adamlarının ittifak ettiklerini göstermektedir (Bourdieu, 2006: 24-36). Gazetecilerin ve televizyonların damla damla katkıda buldukları bu durumun kendini gerçekleştirmesi olan neoliberalizm, kendisini kaçınılmazlık olarak sunmaktadır.

Söz konusu olan şey devletlerin kamusal sorumluluklar için ayırdığı harcamaların düşmesidir, sosyal devlet anlayışının öneminin azalmasıdır. Devletin karşı karşıya kaldığı sorunlar karşısında etkili önlemler alamaması nedeniyle daha önceden geniş kamu kesimlerinin menfaatine sağlamış olduğu hizmetlerin (genel sağlık, eğitim vb. birçok şeyden) ve garantilerin (ömür boyu iş, emeklilik vb.) hepsinden birer birer çekilmesidir. Bauman iktidarın politikadan ayrıldığını, iktidar ile politikanın boşandığını düşünmektedir. Ona göre devlet, politik iktidarı ifade eder ancak onun dışında bilgi ve sermaye iktidarları da vardır. Bilgi ve sermaye iktidarları ulusal sınırları aşmış uluslararası alanda etki etmeye başlarken, politik iktidar ulusal sınırlar içerisinde kalıp onu aşamamaktadır. Bu durum küresel olarak hareket eden bilgi ve sermaye iktidarlarına karşı politik iktidarın güçsüz düşmesine yol açmaktadır. Politik iktidar onlara karşı etkili önlemler alamamaktadır ve varlığını sürdürebilmek için de sermaye iktidarına uygun bir şekilde hareket edip emek piyasasıyla ilgili katı süreçleri ortadan kaldırıp esnekliği hâkim kılmaya çalışmaktadır. Esneklikle kastedilen, emek piyasasındaki koruyucu hakların birer birer alınıp onların yerine daha güvensiz, riskli çalışma ilişkilerinin geçmesidir.

### **Güvensizliğin Üç Türü**

Siber uzamla birlikte fiziksel mekân önemini kaybetmekte ve onun yerini sanal uzam almaktadır. Artık çok kısa bir süre içerisinde dünyanın bütün her yeri kat edilebilmektedir. Dünyanın herhangi bir yerindeki bir olay ya da bilgi çok kısa zaman içerisinde diğer yerlere yayılabilmektedir. Yaşadığımız şey Harveyci (1997: 7) terminolojisiyle ifade edilirse çok büyük bir uzamın çok küçük bir zamanda kat edilebilmesidir.

Bauman oturduğumuz yöreyle, kentle hatta ülkeyle değil, küresel olarak üretilen ve dolaşıma sokulan bilgi ile karşı karşıya olduğumuz belirtir. Ona göre yerel olayların yorumu bile ülkeler üstü kaynaklardan sağlanan bilgilere dayalı olarak yapılmaktadır. Yerel olarak doğan ve gelişen bilgilerin yayılabilmesi için öncelikle elektronik olarak kaydedilmesi, TV ya da iletişim araçlarında sergilenmesi ve böylece yerel bağlarından koparılması gereklidir (Bauman, 2005: 51-52). Telefon tarifesiyle siber uzama giriş yerel toplulukların özerkliklerinin ölüm çanlarını çalmaktadır. Sanal olmayan iletişimin gerçekleştiği fiziksel uzamda yer alan bu topluluklar ülkeler üstü siber uzayda hareket eden bilginin dağıtım, özümleme ve geri dönüşüm yerleri haline dönüşmektedir (Bauman, 2005: 52).



Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki devrimsel gelişmeler diğer yandan finans akımlarının da uluslararası alanda kolayca hareket etmelerini sağlamışlardır. Marx hiç bilgisayar görmemiştir ama değer dolaşım hızının, düşüncenin beyindeki dolaşım hızına ulaştığında krizin çözülemez hale geleceğini yazmıştır. Bugün gerçekleşen tam da paranın dolaşım hızının düşüncenin dolaşım hızına erişmesidir (Tüzün, 2013: 65). Servet üretici mali işlemlerin büyük çoğunluğunun artık maddi meta hareketine bağlı olmadığı ve enformasyon dolaşımının çok büyük ölçüde siber ağ içinde gerçekleştiği bir zamanda sermaye ve bilgi sahiplerinin hareketi de ulusal sınırları aşmaktadır. Bugün ne ekonomik ne de kültürel iktidarın sahipleri mekâna bağımlıdırlar (Bauman, 2012b: 132).

Bilgi sermayesi, ekonomik sermayenin fiziksel mekânı kat etmesine başka deyişle ulusal uzamın ötesine geçmesine çok büyük bir katkı sunmaktadır. Asıl önemli olan ise ekonomik sermayenin niçin ulusal sınırları aşmak istemesiyle ilişkilidir. Buna verilecek en gerçekçi yanıt, ekonomik sermayenin daha çok kazanmak için ulusal sınırları aşmaya çalışmasıdır. Ekonomik sermaye daha fazla kâr elde etmek için üretim maliyetlerinin düşük olduğu, çalışanların haklarının yeterli düzeyde gelişmediği ülkelere hareket etmektedir. Bu bağlamda Bauman, ekonomik sermayenin dünya üzerindeki düşük yaşam standartlarına sahip olan ve kapitalizmin yeterince el atmadığı yerlere yöneldiğini belirtir. Ona göre ekonomik sermaye çalışanlarının düşük maaşlı olduğu ve onları destekleyecek, koruyacak kurumları olmayan ülkeleri hedeflemektedir (Bauman, 2013: 68). Gelişmemiş ülkelerde kâr elde edebileceğini düşündüğü için dünyanın diğer yerlerden çekilmekte ve bu süreçte kendi hareketi üzerindeki kurulacak muhtemel bir kontrolü baskı unsuru olarak görmektedir.

Sermaye iktidarı, emek piyasasının oldukça katı olduğunu ve onun esnekleştirilmesi gerektiğini hükümetlere, politik iktidarlara karşı dillendirmektedir. Kendilerinin (sermaye sahiplerinin) başka yerlere gitmelerini istemiyorlarsa onların çalışma yaşamında reformlar yapmaları gerektiği üzerinde ısrar etmektedir. Bu güçlü taleplere karşı direnecek hiçbir hükümet yoktur ve bu anlamda politik iktidarlar daha çok “emek esnekliği” dışında iyi bir şeyler vaat edemezler. Yurtla bağlantılarını koparmış oldukları için kendilerinin etki alanının uzağında olan “piyasa güçleri”ni özgür bırakmaktan başka bir şey yapamazlar (Bauman, 2012a: 120). Şayet özgür bırakmazlarsa ne olur? Hiç kuşkusuz ekonomik sermaye, kendisi için daha kârlı olan yerleri arar. Bundan dolayı mevcut yatırım yaptığı ülkeden çekilir, orada istihdam daralmasına yol açar, bu da politik iktidarı çok güç duruma sokar veya onun sonu olur.

Küresel olarak hareket eden ve bunun sağladığı özgürlüğe yaslanarak politik iktidara meydan okuyan ekonomik sermayenin yol açtığı olumsuzlukları Bauman; uncertainty (belirsizlik), insecurity (güvensizlik), unsafety (emniyetsizlik) anlamlarına gelen Almanca unsicherheit kavramı altında toplar (Bauman, 2012b: 13). Ekonomik sermayenin neden olduğu belirsizliğe (uncertainty) ve güvensizliğe (insecurity) karşı etkili önlemler alamayan ve ulusal sınırlar içerisine sıkışmış olan politik iktidarlar, bütün sorunları emniyetsizlik (unsafety) sorununa indirgerler. İki

## Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

belirsizlik yani uncertainty ve insecurity karşısında almış oldukları darbeleri, emniyetsizliği(unsafety) bertaraf etmeye yönelik önlemlerle telafi etmeye çalışırlar.

Günümüzde karşı karşıya kaldığımız şey, bir belirsizlik (uncertainty) ekonomisidir ve onun neden olduğu en temel sonuç, ömür boyu iş garantisinin ortadan kalkmasıdır. Bauman, modernitenin zaman ufkunun uzun vadeli olduğunu düşünür. Ona göre işçiler için bu ufuk, ölümsüzlükle olmasa da ömür boyu istihdam edilme umuduyla çizilidir. Bu durum artık değişmiştir ve onun en önemli göstergesi “uzun vadeli” zihniyetin yerini alan “kısa vadeli” sözleşmelerdir. Uzun vadeli sözleşmelerin yerine kısa vadeli sözleşmeler, geçici sözleşmeler ya da sözleşme yokluğu, hiçbir güvencenin olmayışı, “ikinci bir uyarıya kadar” süren konumlarda çalışma vb. geçmiştir. En son hesaplamalara göre mütevazı bir eğitim düzeyine sahip genç bir Amerikalı, iş hayatı boyunca artık bir işte çalışmamaktadır ve en az on bir kez iş değiştirme beklentisi içerisindedir (Bauman, 2005: 34-35). Artık yaşam boyu işler yoktur, onlar olmayınca da bir proje olarak yaşanan yaşamlara, uzun vadeli planlara ve ümitlere çok az yer kalmıştır. Bauman (2000: 55), bugün “... yediğiniz ekmeğe şükredin ve gerisini düşünmeyin” anlayışının yaygınlaştığını belirtmiştir.

İş yaşamının hiyerarşisinin her düzeyinde karşılaşılabilen işten çıkarılma nedeniyle kişinin geçim imkânını, sosyal haklarını, toplum içindeki yerini, insanlık onurunu kaybetmesi gibi birçok tehdit açığa çıkmıştır (Bauman, 2012b: 38-39). Thatcherı politikalar öncelikle el emeği işçilerinde ama aynı zamanda küçük burjuvazide korkunç bir belirsizliğin doğmasına yol açmıştır. Geçici ve az ücretli işlerin çoğalmasına tanık olunan ABD’de de aynı şey gözlemlenmiştir. Ansızın işten çıkarılma tehdidi altındaki Amerikalı orta sınıf, korkunç bir belirsizlik yaşamaktadır. Bu belirsizlik ise bir işte başta gelenin yalnızca çalışma ve maaş olmadığını, onun sağladığı güvenin de önemli olduğunu keşfetmemizi mümkün kılmaktadır (Bourdieu, 2006: 30).

Daimi, garantili ve sigortalı işler artık az bulunur durumdadır. Geçmişin ömür boyu işleri, birkaç eski endüstri dalıyla ve meslekle sınırlıdır ve bunların sayıları da hızla azalmaktadır. Yeni iş alanları belirli zaman aralıkları için geçerlidir ve yeni bir düzenlemeye kadar yarım-günlük işlerdir (Bauman, 1999: 45). Gün boyu işlerin ortadan kalkışı ise güvensizlik (insecurity) ekonomi politığını oluşturur. Artık sabahtan akşama kadar yapılan gün boyu işlerin yerine part-time, yarı-zamanlı, evde çalışmaya dayalı vb. işler geçmiştir. Belirsizlik (uncertainty) ekonomisinde ömür boyu işlerin yerine kısa süreli, geçici sözleşmelere dayalı işler geçerken; güvensizlik (insecurity) ekonomisinde gün boyu işlerin yerini yarı zamanlı vb. işler almıştır.

Güvensizlik (insecurity) ekonomisinde part-time, yarı-zamanlı işlerin egemen olması birinci olarak daha düşük gelirlere ikinci olarak da sosyal güvence yoksunluklarına neden olmuştur. Belirsizlik (uncertainty) ekonomisinde geçici süreli sözleşmelerin varlığı sosyal güvencenin sağlanması noktasında uzun ömürlü olmayan bir güvence sağlasa da gelirlerin düşmesi noktasında durum diğeriyle aynıdır. Gelirlerin düşmesine o da seyirci kalmakta daha doğrusu buna yol açmaktadır.

Ömür boyu işlerin yerini geçici süreli işlerin ve gün boyu işlerin yerini part-time ya da yarı-zamanlı işlerin alması gelir düşüklüğünün ve daha önemlisi

işsizliğin önemli bir sorun olarak ortaya çıkmasına neden olur. Daha önceden ekonomik ve teknolojik gelişmelerin, bazı meslekleri ortadan kaldırırsa da onların yerlerine yenilerinin geçmesini sağlamakla bu süreci sorunsuz bir şekilde devam ettireceği düşünülürdü. Oysaki bugün bizler bahsedilen düşüncenin doğru olmadığına şahit olmaktayız. Gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan meslekler, çok azdır ve onlar da çok büyük uzmanlıklar gerektirmektedir. Az olması ve büyük bir uzmanlık gerektirmesi dolayısıyla ortaya çıkan yeni işler bir toplumun geneline fırsat sunmaktan ziyade ancak çok sınırlı bir kesime yöneliktir.

Ekonomik büyüme az sayıda insan için servet artışı, sayılamayacak kadar çok insan için ise sosyal statüde ve kendine saygıda hızlı bir düşüş anlamına gelmektedir. En yaygın ve göze batan sosyal sorunlara evrensel çözümler bulmak bir yana ekonomik büyüme bu sorunların sürmesinin ve kötüleşmesinin baş nedenlerinden birisidir (Bauman, 2011a: 39). Ekonomik ilerleme, daha fazla işçi talebi ile eşanlımlı değildir artık. Yeni yatırım kavramı daha fazla değil daha az istihdama yol açmaktadır. Rasyonalizasyon işyerlerinin kapatılması ve işlerin azaltılması anlamına gelmektedir (Bauman, 2000: 223). İşten çıkarmadan değil sportif bir benzetme kullanılarak “yağdan arınma”dan söz edilmektedir (“Güçlü bir beden ince olmalıdır!”). Bir şirketin 2000 kişiyi işten çıkaracağını ifade etmek için bu firmanın “gözüpek toplumsal planı”ndan bahsedilmektedir (Bourdieu, 2006: 25-26).

Modernitenin önceki dönemlerinde günün işsizlerini yarının işçileri olarak eğitmenin iktisadi ve siyasi bir anlamı vardı. Çünkü onlar yedek işgücü olarak hizmet ediyorlardı. Bugünün işsizlerine ve yoksullarına yatırım yapmak ise kârlı olması bir yana, geri ödemesi bile olmayan kötü bir yatırımdır. Onlar, çok fazla masrafa neden olan ancak bir getirisi olmayan, yararsız kesimlerdir (Bauman, 1999: 131-132).

### **Küreselleşme Karşısında Etkili Olamayan Politik İktidar**

Belirsizlik (uncertainty) ve güvensizlik (insecurity) ekonomi politığının yol açtığı işsizliğe ve yoksulluğa karşı politik iktidarların etkili önlemler alabileceğini düşünmek hayal kırıklıklarına yol açmaktadır. Çünkü bilgi ama daha önemlisi ekonomik sermaye küresel alanda hareket etmektedir, politik iktidar ise ulusal sınırlar içinde kalmaktadır. Politik iktidar, ekonomik sermayenin hareketini kontrol altına alamamaktadır, bunu denemesi durumunda da ekonomik sermayenin kaçışına şahit olmaktan başka bir şey yapamamaktadır. Yapabileceği en fazla şey, kendi geleceğini garanti altına almak için ekonomik sermayenin çıkışına engel olmaktır. Bunun için de ekonomik sermayenin ısrarla talep ettiği şeyi, çalışma yaşamındaki esnekliği yasal düzenlemeler ile garanti altına almaya çalışmaktadır. Diğer yandan kendisine tabi olanlara karşı boş durmadığını göstermek için de bütün sorunları emniyetsizlik (unsafety) sorununa indirgemektedir.

Bauman politik iktidarın, belirsizliğin ve güvensizliğin yol açtığı problemleri asayiş sorunlarına indirgediğini, karakol sayısını arttırdığını, devriye araçlarını fazlaştırmak için uğraştığını söyler. Tüm bunlar Bauman’a göre bir emniyetsizlik (unsafety) ekonomisini ifade eder. Onlar insanların bedenlerine, mülklerine ya da yaşam alanlarına yönelik tehditlerle ilişkilidir. Varoluşsal

## Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

güvensizliğe psikolojik belirsizliğin de katılmasıyla artan kişisel güvenlik belası, diğer tüm endişe nedenlerini gölgede bırakarak, bütün diğer korkuların önüne geçmektedir (Bauman, 2012a: 121).

İktidarın önemli biçimlerinin politikanın dışına çekildiği bir dünyada bu kurumlar güvenlik ya da kesinlik sunmak için çok fazla şey yapamazlar. Onların yaptıkları tek şey, tüm endişeleri *unsicherheit*'in tek bir bileşenine, içinde bir şeylerin yapabileceği ve yapıldığının görülebileceği tek şey olan emniyetsizlik (*unsafety*) sorununa (Bauman, 2012b: 13) kaydetmektir. Piyasadan doğan varoluşsal güvencesizliğin aksine devletin kurtuluş sunma konusundaki tekeli tekrar kazanmak için bu alternatif güvencesizliğin abartılması gereklidir (Bauman, 2013: 72). Artık daha fazla hapishane inşa etmek, yasa ihlallerinin sayısını arttıran yeni yasa maddeleri kaleme almak ve hapis cezalarını arttırmak gibi önlemler, hükümetlerin popülerliğini arttıran şeyler olmaktadır. Bu önlemler hükümetlere güçlü ve kararlı izlenimleri vermelerinin yanında vatandaşlarının güvenliği için bir şeyler yapıyor izlenimi de sunmaktadır (Bauman, 2012a: 121).

2002 senesinde Fransa'da Jacques Chirac ve Lionel Jospin arasındaki başkanlık düellosu daha ilk aşamalarında bozulmuş ve kamuoyu önünde yapılan bir müzayedeye dönüşmüştür. İki rakip de seçmen desteğini almak adına suçlulara ve göçmenlere karşı daha sert önlemler almayı vaat etmiştir. 28 Ağustos'ta Jospin "güvencesizliğe karşı savaş" ilan etmiştir ve "savsaklık" yapmayacağına yemin etmiştir. 6 Eylül'de ise içişleri ve adalet bakanları Daniel Vaillant ile Marylise Lebranchu hiçbir tür suça tolerans göstermeyeceklerine ant içmişlerdir. Amerika'daki 11 Eylül saldırılarıyla ilişkili Vaillant'ın ilk tepkisi, polislin güçlerini arttırmanın gerekli olduğu yönündedir. Buradaki hedef özellikle "etnik olarak yabancı" banliyölerdeki, Paris'in dışında bulunan konutlardaki gençlerdir. Resmi yoruma (yetkililerin işine gelen yoruma) göre buralarda Fransız halkının yaşamını zehirleyen belirsizlik ve güvensizliğin nedenleri filizlenmektedir. Bu sorunları çözmek için Chirac iç güvenlik bakanlığı kurma sözü verirken Jospin de "kamu güvenliğini sağlamakla yükümlü" bir bakanlık ve "polis faaliyetlerinin koordinasyonu" vaadinde bulunmuştur. Chirac genç suçluları hapsedmek için kilitli merkezler kurma fikrini ortaya atarken Jospin bu söze "kilitli yapılar" hayaliyle yanıt vermiştir ve rakibinin bahsini "olay olduğu anda ve yerde cezalandırma" fikriyle aşmıştır (Bauman, 2013: 73-74; Bauman, 2012c: 167). O zamandan bu yana çok şeyin değiştiğini söylemek mümkün değildir. Chirac'ın halefi Nicolas Sarkozy, seçimlerdeki görünür başarısını her şeyden öte tutuklamalar yapabilecek ve geleceği kirletecek daha büyük korkulara karşı savaşabilecek kudretli bir güç olarak kendisini sunmasına borçludur. Kendi başkanlığı süresince işsizlik rakamlarının amansızca arttığı ve Fransızların çoğunun gelirlerinin amansızca azaldığı haberlerini gazete başlıklarından kaldırmak için de aynı oyunu kullanmıştır. Varoluşsal güvenlik meselesini sokak şiddetine, sokak şiddetini de gezegenin yoksul bölgelerinden gelen göçmenlere indirgemıştır (Bauman, 2013: 74).

Benzeri şeyler Amerika için de söz konusudur. Gelen hükümetler suçlularla mücadeleyi ön plana yerleştirmişler sonra da suçluların dışarıdan gelen kimselerden kaynaklandığını iddia edip göçmenleri suçlamışlardır. CIA ve FBI'ın

son yıllarda en çok meşgul olduğu etkinlikler Amerikalıları her an güvenliklerine kastedebilecek teşebbüslere karşı uyararak, onları sürekli alarm halinde tutarak gerginliği artırmaktır. Böylece bahsedilen teşebbüsler gerçekleşmediğinde rahatlayacak bir gerginlik oluşacaktır (Bauman, 2013: 157) ve daha önemlisi halk nezdinde tehlikeleri önlemesi nedeniyle politik iktidar büyük övgülere mazhar olacaktır.

Suçlularla mücadele zamanla işlenen suçların göçmenlerin, arafta olanların üzerine yıkılmasına yol açmıştır. Bütün olumsuzlukların nedeni olarak göçmenler gösterilmiş ve onlara karşı etkili önlemler almak önemli bir şey addedilmiştir. Bu bağlamda kitlelerin oyuna talip olan günümüz hükümetlerinin, suçlularla mücadele edeceklerini ve göçmen karşıtı yasalar çıkaracaklarını öne sürmekten başka ellerinden bir şey gelmemektedir.

İstihdamdan pay almak yahut uzun süredir unutulmuş tüberküloz veya AIDS gibi yeni icat edilmiş hastalıkları getirmek gibi alışıldık suçlamalardan ayrı olarak göçmenler Bauman'a göre bundan böyle küresel terörist ağlarla ilişkili olarak görülmektedir (Bauman, 2012c: 188). Korkudan anavatanlarından kaçmak zorunda kalmış olan mültecilerin veya zorla sürülmüşlerin başka bir vatana girmelerine izin verilmemektedir. Onlar yer değiştiriyor değildir, yeryüzündeki yerlerini yitiriyorlar; onlar hiçbir yere, Auge'nin "yer-olmayan"ına, Garreau'nun "hiç-şehirler"ine, Michel Foucault'nun Deliler Gemisi'ne, "kendi kendine var olan, kendi içine kapalı ve aynı zamanda uçsuz bucaksız denize terk edilmiş, yersiz bir yere" fırlatılıp atılmışlardır (Bauman, 2012c: 189-190).

Toplumsal rahatsızlıkların hepsi için "Göçmenleri suçlamak" (yabancıları, yeni gelenleri ve özellikle yabancıların arasında yeni gelenleri) küresel bir alışkanlık olma yolunda hızla ilerlemektedir. Avrupa Reformu Merkezi'nin araştırma direktörü Heather Grabbe'nin söylediği gibi "Almanlar Polonyalıları suçluyor, Polonyalılar Ukraynalıları suçluyor, Ukraynalılar Kırgız ve Özbekleri suçluyor" (Bauman, 2013: 75). ABD başkanı Trump'ın seçim vaatleri arasında Meksika sınırına duvar örme girişimi de vardı (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39715040>). Başkan olduktan sonra ise hükümetin yeniden açılıp-açılmayacağı sorusuna verdiği yanıt şöyledir: "Hükümetin ne zaman açılacağı konusunda size bir şey söyleyemem. Size duvar yapılana kadar hükümetin tekrar açılmayacağını söyleyebilirim. Bu, duvar ülkeye sokulan, uyuşturucuların önündeki en büyük engeldir. Eğer o anlayışa sahip değilseniz o zaman kısmen kapanan hükümeti açmayacağız" (<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/meksika-sinirinda-duvar-insa-edilmeden-hukumet-acilmayacak-41063716>).

Göçmenlere karşı yasaların hazırlanmasının ya da duvarların örülmesinin amacı esasında devletlerin azalan gelirlerini başkalarına değil, kendi halklarına paylaşırma amacından kaynaklanmaktadır. Avrupalı devletler ve ABD zaten azalmış olan gelirlerini bir de dışarıdan gelen, Avrupalı ya da ABD'li olmayanlara kaptırmayı istememektedirler. Bu durum hükümetlerin ekonomik belirsizliklere ve güvensizliklere karşı yeterli önlenmeleri alamadıklarını, buradaki açığı emniyetsizlik sorununa çevirerek orada alınan önlemler vasıtasıyla halkın oyunu almayı planladıklarını gösterir.

### Küresel Bir Cumhuriyet ve Yurttaşlık Bilinci

Bilgi ve sermayenin küresel iktidarına, hareketine karşı politik iktidar ulusal sınırlar içerisinde hareket etmekte, ulusal sınırların dışına çıkamamakta bundan dolayı da etkili önlemler alamamaktadır. Küreselleşme öncesi zamanlardan miras kalmış, halen ayakta duran siyasi kuruluşlar dünyevi dayanışmaların yeni gerçekliğiyle başa çıkmakta apaçık yetersiz kalmaktadır. İktidar sahibi ama açıkça ve kendini bilerek siyaset dışı duran kuvvetlerin durmaksızın artan güçlerine uyum gösterebilecek kadar güçlü politik araçlarsa çoğunlukla yokluklarıyla göze çarpmaktadır. Yerleşik politik kurumların kontrolünden sistemli biçimde kaçan ve bütünüyle küresel olarak tanınan kuvvetlerin (sermaye ve finans, emtia piyasası, enformasyon, suç mafyaları, uyuşturucu trafiği, terör ve silah ticareti gibi) hepsi birbirinin aynısıdır. Başka açılardan ne kadar çeşitlilik gösterirlerse gösterebilirler onların hepsi dayatılan kısıtlamaları, sıkı kontrol edilen devletlerarası sınırları ve yerel (devlet destekli) kanunnameleri geçersiz kılmak için uğraşmaktalar (Bauman, 2011b: 129-130).

Bauman, içinde yaşadığımız dünyada gerçekleşen şeyin gücün ne yönde kullanılacağını bu anlamda da farklı alternatifler belirlemeyi ve onlar içerisinde seçimler yapmayı niteleyen politik iktidar ile yalnızca bir şeyler yapabilme anlamına gelen gücü ifade eden iktidar türleri arasındaki boşanma (Bauman, 2013: 128; Bauman ve Lyon, 2016:126) olduğunu belirtir. Ona göre iktidar ile politika birbirinden ayrılmaktadır. İktidarın/iktidarların etkisi küresel ve sınır-ötesi düzeydeyken, politika yerel düzeyde kalmakta ve dünya genelinde etkin bir rol oynayamamaktadır (Bauman ve Lyon, 2016: 16). Politik sürecin günümüzdeki krizinin merkezi, değerlerin yokluğu ya da çoğulluklarının yarattığı kafa karışıklığı değildir. Herhangi bir değerler kümesini ya da seçenekleri meşrulaştıracak, tanıtabilecek, yerleştirecek ve ona hizmet edecek etkili bir failin olmamasıdır (Bauman, 2012b: 83-84).

Uluslararası uzam, devletin erişim mesafesinin ötesindedir. Egemen devletler birliği bu boşluğu kolektif olarak doldurmak için girişimde bulunsalar da başarısızlığa uğrarlar. Etkisiz kalan Birleşmiş Milletler de bundan muaf değildir (Bauman, 2005: 247-248). Olağan koşullarda Birleşmiş Milletler uluslararası politik örgütlenmenin tesis edilebilmesi, küresel olarak hareket eden iktidar türlerine karşı uluslararası uzamda işleyebilecek politik iktidarın inşası için büyük bir fırsata sahiptir. Fakat kendisine üye olan büyük devletlere karşı yeterli kararları alamayan, olsa bile bunları uygulayamayan Birleşmiş Milletler'in tekrar eden başarısızlıklarına şahit oluruz. Bundan dolayı etkisiz Birleşmiş Milletler'den daha fazlasına ihtiyacımız vardır.

Zaten küresel iktidarlar bırakalım devletlerin bir araya gelmesini bizatihi politik iktidarların parçalanmışlığından nemalanmaya çalışırlar. Küresel finans, ticaret, bilgi endüstrisinin hareket özgürlüğü dünya sahnesinin politik parçalanmışlığına bağlıdır. Zayıf devlet vb. oluşumlar, iş yönetimi için gerekli olan düzeni güvence altına alan ama küresel şirketlerin özgürlüğüne etkin sınırlamalar koyamayan yerel polis güçleri rolünü icra ederler (Bauman, 2005:109, 236). Dahası

ayakta kalabilmek yani yeniden seçilebilmek için politik iktidarlar, küresel olarak hareket eden bu iktidarların kendi ülkelerine gelmeleri, orada yatırım yapmaları ve istihdamı arttırmaları için ellerinden geleni yaparlar. Kendi seçmenlerinin refahına adanmış bir hükümetin, sermayenin ülkeye gelmesi ve bir kez geldiğinde de otel odaları kiralayacak yerde gökdelen bürolar inşa etmesi için, zor kullanmaktan ziyade yalvarmak ve onları tatlı sözlerle ikna etmekten başka çok az seçeneği vardır. Politik iktidarlar serbest girişime daha iyi koşullar sağlamak zorundadırlar yani politik oyunu “serbest girişim kuralları”na uyarlamalıdırlar. Pratikte bu düşük vergiler, çok az kural ya da kuralsızlık veya “esnek emek piyasası” anlamına gelir. Paradoksal olarak hükümetler sermayeyi, kısa bir uyarıyla ya da hiçbir uyarıda bulunmadan istediğinde çekip gitmekte özgür olduğu konusunda kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ikna etmeye çalışırlar (Bauman, 2005: 37-38). Rene Passet'nin hesaplamalarına göre, saf anlamda spekülatif dövizler arası mali işlemlerin toplam hacmi günde 1,3 trilyon dolara ulaşmaktadır. Bu rakam ticari mübadelelerin hacminden elli kat daha büyük ve dünyanın bütün ulusal bankalarının toplam rezervlerini oluşturan 1,5 trilyon dolara neredeyse eşittir. Passet bu durumda hiçbir devletin piyasalar'ın spekülatif baskılarına birkaç günden fazla direnemeyeceklerini söyler (Bauman, 2005: 235).

Belirsizliklerimizin ana kaynağı “piyasalar”ın, en başta da dünya finans piyasalarının hareketleridir. Bu yüzden gerçekçi bir çözüm için yurt temelli “zayıf devletler”in yerine bir tür küresel yasama ve denetleme gücünün geçmesi gereklidir (Bauman, 2012b: 74). Günümüzde belirsizliğin kökleri uluslararası alana yayıldığından iktidar ve politika arasında kaybedilmiş dengeyi yeniden kurmak ancak küresel düzeyde işleyecek olan yürütme ve yargı kurumlarının desteklediği küresel yasama (ne yazık ki henüz var olmayan) ile olabilecektir. Bu zorlu iş şimdiye dek neredeyse bütünüyle “olumsuz” yaşanmış bir küreselleşmeyi (yani, sermaye, finans, ticaret, enformasyon, suç, uyuşturucu ve silah trafiği gibi güçlerin küreselleşmesi) henüz gerçekten başlamamış olan “olumlu” karşılığı ile (politik temsilin, yaşamın, yürütmenin, yargının küreselleşmesi) tamamlama girişimidir (Bauman, 2011b: 122). Sermayenin, finansmanın ve enformasyonun işlediği küresel mekânda yasama, yürütme ve yargının bir araya geleceği sisteme ise Bauman (2012b: 178-179), Uluslararası Cumhuriyet der.

Sorunları çözeceği düşünülen uluslararası cumhuriyetin diğer yönetimlere tercih edilmesinin nedeni kamusal tartışmaya ve müzakereye imkân vermesinden kaynaklanır. Cumhuriyetlerde birey değil, yurttaş vardır. Birey, yurttaşın en kötü düşmanıdır. Birey ortak çıkar, iyi ve adil toplum gibi konulara kayıtsızdır (Bauman, 2005: 65). Yurttaş ise “kamusal iyi”yi müzakere etmeyi ve müşterek olarak hareket etmeyi, kendilerinin diyebilecekleri bir toplumun inşasını mümkün kılacak potansiyeli taşır (Bauman, 2012b: 178).

Ulrich Beck'in söylediği gibi sistem artık bireylerin sorunlara biyografik çözümler aramayı dayatıyor (Beck, 2011: 197; Bauman, 2013: 71). Oysa “sosyal sorunlar” karşısındaki mücadelemiz ancak hep birlikte yürütülebilir (Bauman, 2011b: 92). Bireysel özgürlük ancak kolektif çalışmanın ürünü olabilir, kolektif olarak emniyet ve garanti altına alınabilir (Bauman, 2012b: 15).

## Güncel Ekonomi-Politığe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

İçinde bulunduğumuz güvensizlik, belirsizlik ve emniyetsizliklere ahlakın etkili bir çözüm sunma imkânı olabilir mi? Bauman bir yerde ahlakın yeterli olacağını düşünüyor izlenimi verse de (Bauman, 2005: 105) esasında bunun mümkün olmadığını düşünür. Ona göre yoksulları yoksulluklarından çıkarmak bir hayırseverlik, vicdan ve ahlak bir görev meselesi değil, küresel piyasa denen çorak ülkede bir özgür yurttaşlar cumhuriyetini ilan etmenin vazgeçilmez (ama yalnızca başlangıç niteliğinde) bir koşulu (Bauman, 2012b: 186) olabilir ancak.

### Sonuç

Karşı karşıya kaldığımız vergilerin artışına, gelirlerin düşüşüne, işsizliğe ve yoksulluğa karşı etkili önlem olarak Bauman bir uluslararası cumhuriyet rejiminin kurulması gerekliliği üzerinde ısrar eder. Uluslararası cumhuriyetin yasama, yürütme ve yargı bileşenlerinden oluştuğundan, küresel alanda işleyeceğinden başka herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Uluslararası cumhuriyet rejiminin kurulması gerekliliğini savunan Bauman'ı bu konuda yeterince ayrıntılara yer vermediği için suçlamak basitlikten, yersizlikten öte bir şey olamaz. Bu tür kolaycı tepkiler yerine asıl olarak bunun, ortak iyinin, bütün insanların menfaatine olacağını düşündüğü bu sistemin gerçekleşme koşullarına eğilmek daha doğru olur.

Bauman'ın başka politik bir örgütlenme türünü değil de cumhuriyet rejimini önemsemesi, bu sistemin müzakereye, tartışmaya, halkın bir araya gelip kendi ortak geleceği için fikir yürütmesine imkân tanınmasından kaynaklanır. Onun aradığı şey, küresel alanda işleyen cumhuriyet rejimi ve ona bağlı yurttaşlar topluluğudur. O zaman öncelikle yapılması gereken şey, günümüzdeki insanlara bireyler değil, yurttaşlar olduklarını hatırlatmaktır.

Özgürlüklerden daha iyi bir şey olamaz fakat bunun atomize bireyselliklerden geçeceğini düşünmek feci bir hata olur. Özgürlükler de diğer kazanımlar gibi ortak olarak tesis edilebilir ve garanti altına alınabilirler. O zaman yurttaşların bir araya gelmelerini ve sorunlar üzerinde fikirler yürütmelerini mümkün kılacak bir yaşama alanını tesis edebilmeliyiz. Bu da hiç kuşkusuz kamusal alanı tekrardan önemli hale getirmekten geçer. Bauman özel alan, kamusal alan ve agora olarak üç karşılaşma mekânından bahseder. Bunlardan ilki, özel sorunların egemen olduğu alandır. İkincisi bir toplumun üyelerinin tamamını ilgilendiren sorunlara dair kararların alındığı yerdir. Agora ise özel olanla kamusal alan arasında yer alır. Özel sorunların, kamusal sorunlara çevrilmesini sağlayan kurumdur. Günümüzdeki sorun, kamusal olanın özel alan tarafından ele geçirilmesidir. Kamusal alanın özel sorunlarla meşgul edilmesidir.

Çözüm olarak ilk şeye erişmiş durumdayız: Kamusal alanı özel sorunlardan ayıklamalı, kamusal alanda geneli ilgilendiren sorunlara yer vermeli, onlar üzerinde düşünmeli ve fikir yürütmeliyiz. Ancak erişmiş olduğumuz bu şey, bize şu sorunun yöneltmesine yol açar: İyi de bir araya gelip müzakere edebileceğimiz bu kamusal alan neresidir, neresi olabilir? Burasının artık eskiden olduğu gibi ecclesia yani meclis olacağını düşünmek yeterli değildir. Meclis, temsilcilerin müzakere ettiği yerdir evet ona ihtiyacımız vardır ancak o halkın geneli açısından işlevsel ve pratik durmamaktadır. İşte bu noktada ikinci bir veriye



ulaşıyoruz, o da yeni kamusal alanların insanların katılabilecekleri, etkide bulunabilecekleri, kitle iletişim araçları ve sosyal medya olabileceği gerçeğidir. Kitle iletişim araçları hala egemen güçlerin hizmetinde duruyor görünse de sosyal medya bu açıdan görece olarak daha çok özgürlük imkânı sunuyor görünmektedir. Belki de oturup Habermas gibi kamusal alanın önemini yitirmesine ağıt yakmak yerine sosyal medyayı etkin bir araç olarak kullanmak daha etkin bir çözüm imkânı sunabilir.

### Kaynakça

- “ABD-Çin Ticaret Savaşı 18’nci Ayında”, <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/abd-cin-ticaret-savasi-18inci-ayinda-41348639>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.
- “ABD İşgalinden Sonra Irak’ta Sular Durulmuyor”, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/abd-isgalinden-sonra-irakta-sular-durulmuyor-433867.html>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.
- BAUMAN, Zygmunt (1999). Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar, (Çev.) Ümit Öktem, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2000). Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları, (Çev.) İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2005). Bireyselleşmiş Toplum, Çev: Yavuz Alogan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2011a). Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?, (Çev.) Hakan Keser, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2011b). Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup, (Çev.) Pelin Sıral, Habitus Yayıncılık, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2012a). Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları, (Çev.) Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, IV. Basım, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2012b). Siyaset Arayışı, (Çev.) Tuncay Birkan, Metis Yayınları, II. Basım, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2012c). Akışkan Aşk, (Çev.) Işık Ergüden, Versus Kitap, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt (2013). Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm: Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik, (Çev.) F. Doruk Ergun, Say Yayınları, İstanbul.
- BAUMAN, Zygmunt David LYON (2016). Akışkan Gözetim, (Çev.) Elçin Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, II. Basım, İstanbul.
- BECK, Ulrich (2011). Risk Toplumu / Başka bir Modernliğe Doğru, (Çev.) Kasım Özdoğan-Bülent Doğan, İthaki Yayınları, İstanbul.
- “Bolivya’nın İstifaya Zorlanan Lideri: Meksika’ya Sığındı ‘Geri Döneceğim’ dedi”, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/bolivyanin-istifaya-zorlanan-lideri-meksikaya-sigindi-geri-donecegim-dedi-41372827>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.
- BOURDIEU, Pierre (2006). Karşı Ateşler, (Çev.) Halime Yücel, YKY, İstanbul.
- FOUCAULT, Michel (2013a). Deliliğin Tarihi, (Çev.) Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, V. Basım, Ankara.

## Güncel Ekonomi-Politikçe Bauman'ın Perspektifinden Bakmak

FOUCAULT, Michel (2013b). Hapishanenin Doğuşu, (Çev.) Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, IV. Basım, Ankara.

“Fransa’da Neler Oluyor?”, <https://www.aksam.com.tr/guncel/fransa-son-dakika-canli-izle-neler-oluyor-fransa-sari-yelekli-ler-kimdir-son-dakika-haberleri/haber-801378>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

HARVEY, David (1997). Postmodernliğin Durumu, (Çev.) Sungur Savran, Metis Yayınları, I. Basım, İstanbul.

“Hong Kong’da Halk Çin’e İade Yasasını Protesto İçin Tekrar Sokaklarda”, [https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/hongkongda-halk-cine-iade-yasasini-protesto-icin-tekrar-sokaklarda.kgM\\_TKpLZEaKyYMfpQLyPQ](https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/hongkongda-halk-cine-iade-yasasini-protesto-icin-tekrar-sokaklarda.kgM_TKpLZEaKyYMfpQLyPQ), Erişim Tarihi: 18.03.2020.

“İran’da Benzine Yapılan Zam Sonrası Sokaklar Karıştı”, <https://www.cnnturk.com/dunya/iranda-benzine-yapilan-zam-sonrasi-sokaklar-karisti>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

“Lübnan’da Whatsapp’a Uygulanan Vergilerle İlgili Yapılan Gösteriler Sonrası Hükümet Geri Adım Attı”, <https://www.haberler.com/lubnan-da-whatsapp-a-vergi-gosterileri-sonrasi-12543541-haberi/>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

MARX, Karl (2004). Kapital III, (Çev.) Alaattin Bilgi, Eriş Yayınları, II. Basım, Basım Yeri Belirtilmemiş.

MARX, Karl (2008). Kapital’e Ek: Dolaysız Üretim Sürecinin Sonuçları, (Çev.) Mustafa Topal, Ceylan Yayınları, II. Basım, İstanbul.

“Meksika sınırında duvar inşa edilmeden, hükümet açılmayacak”, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/meksika-sinirinda-duvar-insa-edilmeden-hukumet-acilmayacak-41063716>, Erişim Tarihi: 20.02.2020.

POLLARD, Michael (1996). İş Dünyasına Yön Verenler: Henry Ford ve Ford, (Çev.) Ayşe Aydoğan, İlk Kaynak Kültür ve Sanat Ürünleri, Ankara.

WEBER, Marx (2010). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu, (Çev.) Gülistan Solmaz, Alter Yayıncılık, II. Basım, Ankara.

WEBER, Max (2012). Ekonomi ve Toplum 1, (Çev.) Latif Boyacı, Yarın Yayınları, İstanbul.

“Tahran’da Halk Sokaklarda... Ruhani ve Hameney’e Tepkiler Var... İstifa İstiyorlar”, <https://tele1.com.tr/tahranda-halk-sokaklarda-ruhani-ve-hameneye-tepkiler-var-istifa-istiyorlar-118700/>, Erişim Tarihi: 18.03.2020.

TAYLOR, Frederick W. (2014). Bilimsel Yönetimin İlkeleri, (Çev.) H. Bahadır Akın, Adres Yayınları, Ankara.

TÜZÜN, Özgün (2013). “Zaman-Mekân Sıkışması: Küreselleşme, Risk ve Belirsizlik”, Bauman Sosyolojisi (İç.), Derleyen: Zülküf Kara, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 59-83.

“Trump’tan Meksika sınırına duvar konusunda geri adım”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39715040>, Erişim Tarihi: 20.02.2020